

Valtion liikuntaneuvoston kannanotto syrjintään, häirintään ja epäasialliseen käytökseen liikunnassa ja urheilussa

Valtion liikuntaneuvoston mukaan liikunta- ja urheiluharrastuksissa tapahtuvaan syrjintään, häirintään ja epäasialliseen käyttäytymiseen tulee puuttua systemaattisesti kaikilla toiminnan tasoilla ja vaikuttavuudeltaan laajoilla toimenpiteillä. Liikuntaneuvosto esittää toimenpiteiksi muun muassa valmentajien ja seuratoimijoiden osaamisen kehittämistä koulutuksilla. Lisäksi tulee lisätä tietoisuutta syrjintään, häirintään ja epäasialliseen käyttäytymiseen puuttumisen toimintamalleista sekä velvoittaa jokainen liikunnan ja urheilun parissa toimiva henkilö sitoutumaan sääntö- ja sopimuskäytäntein eettisesti keskeisiin toimintatapoihin.

Tausta

Lasten ja nuorten liikunta- ja urheiluharrastukset opettavat parhaimmillaan muun muassa terveellisiä elämäntapoja, sosiaalisia taitoja, toisten kunnioittamista ja vastuunkantoa. Lukuisten myönteisten vaikutusten vuoksi harrastamista tuetaan myös julkisin varoin niin kuntien kuin valtionhallinnon toimesta. Valtaosan harrastamisen kustannuksista maksavat kuitenkin kotitaloudet.

Viime aikoina julkisuudessa on ollut esillä tapauksia liikunnassa ja urheilussa tapahtuneesta syrjinnästä, häirinnästä ja epäasiallisesta käytöksestä. Julkisuudessa käsitellyt tapaukset ovat vain jäävuoren huippu: useat 2010-luvulla tehdyt tutkimukset osoittavat, että lasten ja nuorten kokemana kiusaaminen, syrjintä ja muun epäasiallinen kohtelu on melko yleistä liikunta- ja urheiluharrastuksissa. Haitallisilla lapsuuden aikaisilla kokemuksilla (esimerkiksi väkivallalla) on yhteys sairastuvuuteen, kuten mielenterveyden häiriöihin ja syrjäytymisen lisääntymiseen¹. Liikunta- ja urheiluharrastamisen lieveilmiöihin ei ole puututtu Suomessa riittävästi toimenpiteillä.

Tilannekuva – syrjintä, häirintä ja epäasiallinen käytös liikunnassa ja urheilussa

Liikunta- ja urheiluseuratoiminta koskettaa isoa osaa väestöstä. Noin puolet peruskouluikäisistä harrastaa liikunta- ja urheiluseuroissa². Aikuisväestöstä 43 % (lähes 1 800 000 henkilöä) kiinnittyy eri tavoin liikunnan ja urheilun kansalaistoimintaan³.

LIITU-tutkimuksen (2018) mukaan urheiluharrastus on kolmanneksi yleisin paikka kiusaamiselle koulun ja internetin jälkeen. Yhteensä noin 20 % 11-, 13- ja 15-vuotiaista kertoi kiusaamisesta tai syrjinnästä liikuntaharrastuksessa⁴.

Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimuksen (2018) mukaan reilu kolmannes 15–19-vuotiaista nuorista ja yli 40 % 20–24-vuotiaista nuorista on kokenut joskus tai usein epäasiallista käytöstä liikuntaharrastuksessa. Toimintarajoitteiset nuoret kokevat ikätovereitaan enemmän ja useammin kiusaamista tai syrjintää. Yhdenvertaisuuden esteitä ja syrjintää esiintyy liikunnassa myös erityisesti maahanmuuttajataustaisten sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjä edustavien nuorten kohdalla.^{5, 6}

Mannerheimin Lastensuojeluliiton 4.–9.-luokkalaisille tekemän kartoituksen (2018) mukaan loukkaavaa kohtelua, kiusaamista ja häirintää esiintyy kaikissa urheiluharrastuksissa, niin yksilö- kuin joukkuelajeissa ja sekä tyttöjen että poikien keskuudessa. Kartoituksen vastaajista 13 % oli kokenut loukkaavaa kohtelua, kiusaamista tai syrjintää harrastusryhmässä viimeksi kuluneen vuoden aikana. Kiusaaminen ja loukkaava kohtelu olivat joukkuelajeissa hieman yksilölajeja yleisempää.⁷

Lapsiuhritutkimuksessa (2013) 6. ja 9.-luokkalaisista liikuntaa tai urheilua harrastavista vastaajista yli viidennes (22 %) raportoi kiroilusta tai vihaisesta huutamisesta. Pilkkamisesta tai nimittelystä oli kokemuksia 10 prosentilla. Lapsiuhritutkimuksessa pojat raportoivat liikuntaharrastuksissa tyttöjä

useammin kaikkia kysyttyjä väärinkäytöksen ja väkivallan muotoja. Esimerkiksi ohjaajan tekemää henkistä väkivaltaa oli kohdannut liikuntaharrastuksessa peräti yli 30 % pojista, kun tytöistä vastaava osuus oli 18 %.⁸

Kannanotto – syrjintä, häirintä ja epäasiallinen käytös kitkettävä systemaattisilla toimenpiteillä
Valtion liikuntaneuvoston mukaan liikunta- ja urheiluharrastuksissa tapahtuvaan syrjintään, häirintään ja epäasialliseen käyttäytymiseen tulee puuttua systemaattisesti kaikilla toiminnan tasoilla ja vaikuttavuudeltaan laajoilla toimenpiteillä.

Sosiaali- ja terveysministeriö julkaisi marraskuussa 2019 toimenpidesuunnitelman (osa II) lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025⁹. Yksi toimenpidesuunnitelmaan sisällytetyistä tavoitteista on kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän vähentäminen ohjatussa harrastustoiminnassa. Toimenpiteeksi on kirjattu, että urheiluseurojen ja muuta ohjattua liikuntaharrastustoimintaa järjestävien tahojen tulee ottaa systemaattisesti käyttöön ohjeet loukkaavan kohtelun, kiusaamisen ja häirinnän vastaiseen työhön. Ohjeiden tulee sisältää ohjaajien ja valmentajien kouluttamisen. Lisäksi kiusaamisen ja seksuaalisen häirinnän esiintymistä ohjatussa urheilu- ja liikuntaharrastustoiminnassa tulee kartoittaa säännöllisesti valtakunnallisilla tutkimuksilla, jotta voidaan arvioida toimenpiteiden vaikutuksia.

Liikuntaneuvosto näkee toimenpidesuunnitelmaan kirjatut toimenpiteet tärkeinä. Lisäksi liikuntaneuvosto nostaa esiin seuraavat toimenpiteet epäasiallisen käyttäytymisen ennaltaehkäisemiseksi sekä siihen puuttumiseksi:

- Osana valmentaja- ja seuratoimijakoulutuksia lisätään **valmentajien ja seuratoimijoiden osaamista** eettisistä periaatteista sekä psyykkisesti, fyysisesti ja sosiaalisesti turvallisen harrastusympäristön rakentamisesta kaikille. Yleistä valmennusosaamista tulee kehittää, erityisesti psyykkisiin osa-alueisiin liittyen. Valmentajien on tunnettava yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolaki.
- Lisätään seurojen osaamista eettisten asioiden huomioimisesta osana seurojen **laatuohjelmia** (Tähtiseura-ohjelma, lajien omat laatuohjelmat)
- Otetaan laaja-alaisesti käyttöön **digitaalinen koulutuskokonaisuus**, jonka avulla lajiliittojen, seurojen sekä kaikkien liikunnan ja urheilun parissa toimivien on mahdollista lisätä osaamistaan eettisistä kysymyksistä (koulutus on valmisteilla).
- Lisätään kaikissa lajiliitoissa ja seuroissa **tietoisuutta toimintaohjeista** liittyen syrjintään, häirintään ja epäasialliseen käytökseen puuttumisesta. Tietyistä urheilun eettisistä asioista olisi tarpeen säätää yhteiset säännöt, jotka olisivat voimassa kaikissa lajeissa (vrt. antidopingsäännöstö)
- Lajiliittojen ja seurojen tulee lisätä tietoisuutta **"Et ole yksin" -yhteydenottokanavasta**.
- **Julkista tukea** saavien seurojen ja järjestöjen on osoitettava, että toiminnassa mukana olevat toimijat ovat sitoutuneet eettisesti kestäviin toimintatapoihin. Julkista tukea saavilla seuroilla ja järjestöillä on oltava käytössä toimintamalli syrjinnän, häirinnän ja epäasiallisen käyttäytymisen ennaltaehkäisemiseksi sekä niihin puuttumiseksi.
- **Seurojen säännöillä** veloitetaan jokainen seuran toiminnassa mukana oleva noudattamaan liikunnan ja urheilun eettisiä periaatteita ja määritellään kurinpitotoimet. (ks. Olympiakomitean valmistelemat ja PRH:n esitarkastamat seurojen mallisäännöt)
- Lajiliittojen ja seurojen **kurinpitosääntöjen ja -toimien toimivuus** on arvioitava ja tehtävä tarvittavat päivitykset. (ks. Olympiakomitean valmistelemat kurinpidon mallisäännöt). Lisäksi on harkittava keskitettyä tutkintaa ja kurinpitosäätelyä.
- Valmistellaan malli kirjauksista, joilla liikunnan- ja urheilun parissa työskentelevien **työsopimuksilla sitoudutaan eettisesti kestäviin toimintatapoihin**. Ohjeistetaan ja tuetaan liikunnan ja urheilun työnantajia toimintatavoista syrjinnän, häirinnän ja epäasiallisen käytöksen tapauksissa.

- Tarkastellaan ja varmistetaan **SUEKin resurssien riittävyys** syrjinnän, häirinnän ja epäasiallisen käytöksen tapausten käsittelyyn.
- Toimenpiteissä tulee huomioida, että epäeettisen toiminnan kohteena voi tietyissä liikunta- ja urheilulajeissa olla myös **eläin**.
- Laajennetaan **tietopohjaa** liikunnassa ja urheilussa tapahtuvasta syrjinnästä, häirinnästä ja epäasiallisesta käyttäytymisestä.

Paavo Arhinmäki
puheenjohtaja
valtion liikuntaneuvosto

Minttu Korsberg
pääsihteeri
valtion liikuntaneuvosto

Valtion liikuntaneuvoston liikuntalaissa (390/2015) määriteltynä tehtävänä on käsitellä liikunnan kannalta laajakantoisia ja periaatteellisesti tärkeitä asioita ja erityisesti arvioida valtionhallinnon toimenpiteiden vaikutuksia liikunnan alueella, tehdä aloitteita ja esityksiä liikunnan kehittämiseksi sekä antaa lausuntoja toimialansa liikuntamäärärahojen käytöstä

Lähteet

- ¹ Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 Osa II. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27.
- ² Blomqvist, M.; Mononen, K.; Koski, P.; Kokko, S. 2019. Urheilu ja seuraharrastaminen. Teoksessa S. Kokko & L. Martin (toim.), Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:1.
- ³ Mäkinen, J. (toim.) 2019. Aikuisväestön liikunnan harrastaminen, vapaaehtoistyö ja osallistuminen 2018. Kilpa- ja huippu-urheilun tutkimuskeskus 2019. KIHUn julkaisusarja, nro 67.
- ⁴ Kokko S & Mehtälä A (toim.). 2016. Lasten ja nuorten liikuntakäyttäytyminen Suomessa. LIITU-tutkimuksen tuloksia 2016. Valtion liikuntaneuvosto.
- ⁵ Hakanen, T.; Myllyniemi, S. & Salasuo, M. (toim.): Oikeus liikkua. Lasten ja nuorten vapaa-aikatutkimus 2018. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:2. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja nro 61.
- ⁶ Hakanen, T.; Myllyniemi, S.; Salasuo, M. (toim.). Takuulla liikuntaa. Kyselytutkimus toimintarajoitteisten lasten ja nuorten liikunnan harrastamisesta ja vapaa-ajasta. Valtion liikuntaneuvoston julkaisuja 2019:5. Valtion nuorisoneuvoston julkaisuja nro 62.
- ⁷ Markkanen E-L. 2018. ”Jos siel ois joku kaveri.” Lasten ja nuorten kokemuksia liikuntaharrastuksista. Mannerheimin Lastensuojeluliitto.
- ⁸ Peltola, M. (2016): <https://www.haaste.om.fi/fi/index/lehtiarkisto/haaste32016/lapsetkokevatvakivaltaaliikuntaharrastuksissa.html>, perustuen Ohjaajan väkivaltainen käyttäytyminen liikuntaharrastuksissa: sukupuolen ja maahanmuuttotaustan merkitys lapsiuhritutkimuksen valossa" teoksessa Päivi Berg & Marja Kokkonen (toim.): Urheilun taka-puoli: Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus liikunnassa ja urheilussa. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura.
- ⁹ Väkivallaton lapsuus. Toimenpidesuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025 Osa II. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:27.